

Herbert Schneider, Maria Cegielska

Bayreuth : Niemiecka Biblioteka Wolnomularstwa

Ars Regia : czasopismo poświęcone myśli i historii wolnomularstwa 3/2(7),
154-156

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Herbert Schneider (Bayreuth)

BAYREUTH NIEMIECKA BIBLIOTEKA WOLNOMULARSTWA

1. Historia zbiorów

Założona w 1741 r. przez margrabiego Friedricha von Brandenburg loża wolnomularska w Bayreuth należy do najstarszych w Niemczech. Jak bywa zwyczajem loż, także tutaj zajęto się urządzeniem niewielkiej lożowej biblioteki, przeznaczonej na użytek członków.

Wolnomularstwo symboliczne, które na forum publicznym zaistniało w 1717 r. w Anglii, a w 1737 r. pojawiło się również w Niemczech, pobudziło fantazję wielu autorów, zarówno masonów jak i profanów. Wkrótce powstało wiele bardziej lub mniej – głównie mniej – realistycznych ujęć historii i genezy wolnomularstwa.

W II połowie XIX wieku biblioteka w Bayreuth otrzymała cenne nabytki, dzięki włączeniu do niej biblioteki lożowej z Regensburga. Katalog Beyera w 1916 roku obejmuje już 5.100 pozycji.

Po założeniu w 1902 r. muzeum wolnomularskiego bibliotekę przyłączono do tej placówki.

Podobnie jak wszystkie instytucje wolnomularskie w Niemczech, także biblioteka w Bayreuth została splądrowana po przejściu władzy przez nazistów. Zbiory zdeponowano w Urzędzie Bezpieczeństwa Rzeszy w Berlinie i w okresie wojny rozesłano do różnych miejscowości na Wschodzie. Część zbiorów, licząca ok. 80 tysięcy tomów, dotarła na Górny Śląsk i tam się zachowała. Obecnie znajduje się w Bibliotece Uniwersytetu Poznańskiego. Są tam również liczne tomy pochodzące z dawnej Biblioteki Bayreuth.

Wkrótce po zakończeniu wojny dr Beyer rozpoczął odbudowę zasobów biblioteki. Amerykańskie władze okupacyjne przekazały muzeum książki wolnomularskie odnalezione w instytucjach nazistowskich. W celu stworzenia zdolnej do działalności centralnej biblioteki loże, które uratowały swoje biblioteki, oddały swe zasoby muzeum. Dzięki ofiarności członków Wielka Loża Dawnych, Wolnych i Przyjętych Wolnomularzy Niemiec mogła na stałe zapewnić muzeum dopływ dostatecznych środków na zakup pojawiającej się w antykwariatach dawniejszej literatury. Dzisiaj biblioteka obejmuje największy zbiór wolnomularski na niemieckim obszarze językowym.

2. Zasoby biblioteczne

Z 9.000 tytułów (ok. 12.500 tomów) 480 tytułów pochodzi z XVIII, a 1.600 tytułów z XIX wieku.

Wiele tytułów w bibliotece to niewątpliwie jedyne egzemplarze na terenie Niemiec.

Pod względem rzeczowym zbiory dzielą się następująco:

1. Część ogólna z podgrupami: *Bibliografie, Katalogi biblioteczne, Czasopisma, Kalendarze, Almanachy, Dzieła zbiorowe, Wydawnictwa seryjne, Encyklopedie i Podręczniki.*

Obok pierwszej niemieckiej bibliografii wolnomularskiej Stillera, Bayreuth posiada bibliografię z XVIII i pięć z XIX wieku. Wśród zbioru katalogów bibliotecznych 23 tytuły pochodzą z XIX wieku. Wielkie niemieckie czasopisma wolnomularskie, jak „Die Bauhütte”, „Freimaurer-Zeitung” i „Latomia”, zachowały się w komplecie, podobnie jak 7 tytułów z XVIII wieku. W dziale czasopism zagranicznych jest również w naszym posiadaniu nadzwyczaj rzadki w Anglii „The Freemason’s Magazine”, czasopismo ukazujące się w latach 1793–98. Z almanachów i kalendarzy mamy najważniejsze tytuły, 9 z XVIII i 17 z XIX wieku. Spośród dzieł zbiorowych i seryjnych 10 pochodzi z XVIII, a 83 z XIX wieku.

2. Organizacja z podgrupami: *Prawo i ustrój, Muzealnictwo, Topografia.* Ze słynnych „Dawnych Obowiązków” – konstytucji pióra Jamesa Andersona w naszej bibliotece znajdują się trzy pierwsze wydania angielskie i cztery pierwsze tłumaczenia na język niemiecki.

3. Historia z podgrupami: *Prehistoria, Historia, Historia w Niemczech, Wielkie loże i loże, Problemy współczesności, Historia za granicą, Biografie.* Dział historyczny ze swymi tytułami w liczbie około 3.900, stanowi największy dział; około 40% tytułów pochodzi z XIX wieku.

4. Doktryna z podgrupami: *Istota i cele, Treści doktrynalne, Antymasoneria, Symbolika.* Dział ten z około 2.000 tytułów jest pod względem wielkości naszym drugim obszarem. 54 tytuły z XVIII i 163 z XIX wieku traktują o istocie i celach wolnomularstwa. Tego, że antymasoneria była zawsze wdzięcznym tematem, dowodzi 8 tytułów z XVIII i 34 pozycje z XIX wieku. Ponad 700 książek zajmuje się sprawami rytuału i symboliki, w tym 47 tytułów pochodzi z XVIII a 143 z XIX wieku. Wśród nich znajduje się wydrukowany tylko w pięćdziesięciu egzemplarzach zbiór rytuałów Fr. L. Schrödera.

5. Praktyka z podgrupami: *Działalność zawodowa, Działalność charytatywna, Wychowanie, Poezja, Pieśni, Wiersze, Powieści.* Godny uwagi jest fakt, że z 210 śpiewników 31 pochodzi z XVIII wieku, zaś 100 z XIX w.

6. Inne związki z podgrupami: *Różokrzyżowcy, Iluminaci, Templariusze, Zakony studenckie* itp. Największe straty w czasach nazistowskich dotyczą

pism Różokrzyżowców. Biblioteka nie zdołała odzyskać prawie żadnego ze starych tytułów.

Okolo 10% naszych książek stanowią książki w języku angielskim i francuskim. Biblioteka posiada zbiór specjalny w postaci około 25.000 wykazów członków łóż niemieckich sprzed 1933 r. Wśród nich liczne ręcznie spisywane rejestry z XVIII wieku. Te wykazy nie są skatalogowane, lecz uporządkowane według miast i łóż.

3. Katalogi (drukowane)

3.1. Katalogi współczesne:

Bernhard Beyer, *Katalog der Deutschen Freimaurer-Bücherei Bayreuth*, Frankfurt 1954, 296 stron.

Verzeichnis der Bücherei des Deutschen Freimaurermuseums Bayreuth, Teil 2, Frankfurt-Hamburg 1967, 47 stron.

Herbert Schneider, *Deutsche Freimaurer-Bibliothek. Verzeichnis der Bibliothek des Deutschen Freimaurer-Museums Bayeruth, Hamburg 1977*; 383 strony.

Herbert Schneider, idem, 1. Nachtrag, Bayreuth 1984; 8, 235, 86 stron.

Herbert Schneider, *Deutsche Freimaurer Bibliothek*, 2 Bde, (Demokratische Bewegungen in Mitteleuropa 1770–1850, 12) Frankfurt/M., Peter Lang Verlag 1993; 654, 355 stron.

Bibliografia literatury wolnomularskiej, publikowana na bieżąco w czasopiśmie „Humanität”.

3.2. Katalogi historyczne

Bernhard Beyer, *Katalog der Sammlungen des Allgemeinen Freimaurer-Museums der Großloge „Zur Sonne” in Bayreuth*. I Bücherei der g.u.v. St. John-Loge „Eleusis zur Verschwiegenheit in Bayreuth”, Bayreuth 1916, IV, 400 stron.

(Z niemieckiego przełożyła Maria Cegielska)